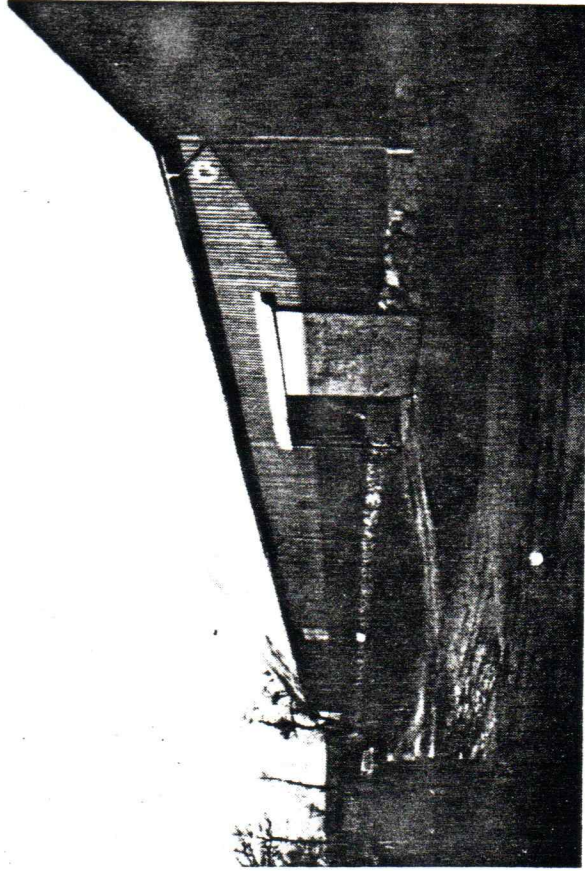

Den sista generationen

Sture Andersson

Logen på Vikens egendom. Sveriges största loge. När skörden bärgades kördes den in på mitten av logen. Där fanns en hiss, som var kopplad till en vagn i taket. Denna vagn drogs av vagnar på rullar som var kopplade till en elektrisk kraftkälla. För oss barn var det ett äventyr, när de stora lassen hissades upp mot taket och sedan började sin färd genom logen. Genom att sätta lassen i lätt svängning och dra i utlösningssnöret i rätt ögonblick, kunde man placera lasset på lämplig plats.

65.00

INKL. MOMS

Bokmaskinen i Göteborg

"Vad har du nu gjort?" "Bara talat för honom, vem han är." Denne andefattige storbonde hade säkerligen velat ha denna uppgörelse ogjord. Det var så med de flesta av dessa herrar, när de kläddes av sin patronsvärdighet. Då var de tämligen enkla. Vi satt i köket och åt ostsmörgåsar, då mor stannade till mitt i en tugga och fick tag i en krona och sa till mig: "Skynda dig över och köp en ost! Spring!" När jag sprang över gården såg jag vad mor sett. Patron höll på att jaga mejerskan mellan ystkaren och vad han ville, förstod jag också, för inte behövde vi någon ost. Vi hade ju. Jag bankade på dörren men bonden var död. Jag bankade flera gånger men till slut sparkade jag på dörren och då upphörde jakten och dörren öppnades. Med en ganska obalanserad stämma frågade han vad jag ville. "Jag skall köpa ost till mamma", och då såg han rakt över gården. I rättarens fönster stod mor och log mot honom. Han var röd i ögonen som en kanin och lommade i väg som en stryk-rädd hund med svansen mellan benen. Nästa dag, då vi möttes, såg han på mig som en rätta på en sur ost. Ett par dagar efter händelsen fick jag en ost av mejerskan och ett leende som till och med värmden en skolgrabbbs hjärta.

Efter två år kunde vi Hjo. Skolan vi gick i låg två kilometer från gården och det var en lagom morgonpromenad. Gångvägen hem behövdes för att mjuka upp stelheten efter sista lektionen.

Mor försökte ge oss en någorlunda kristen livssyn och därför såg hon till att vi hade kontakt med något religiöst samfund. Under vår tid i Hjo var det Missionskyrkan, som skötte om vår andliga fostran. Missionskyrkans sommarutflykt var ju ett sådant tillfälle, då det skulle vara lite extra för att markera det högtidliga. Mor sydde en blus till mig och till den fick jag en slips a sextiofem öre och ett par smärtingskor. Ett par sådana där av blått tyg kantat med svart skinn och med lädersula. En flicka från Hjo, som tydligen lagt märke till mig tidigare sa: "Tycker du att du är fin nu?" Mitt svar blev, när jag tänker på det nu, ganska avancerat och löd: "Tack skall du ha för att du uppfattar mig så."

Efter detta hände det inget mer av värde, förrän det kom en ganska skaplig lastbil för att transportera oss till Varnhem. Platsen hade ju en historia, som vi fått bekanta oss med i skolan. Först och främst ligger Birger Jarl begravnad där. Klosterkyrkan har åhör från 1150-talet. Bakom koret i den skolgården finns ingångar (till-

slutna med gallergrindar), som leder till gravkamrar, där Västergötlands begravda personer ligger begravda. Den förnämste är väl Magnus Gabriel de la Gardie. Detta visste vi redan och det var med ljusa förväntningar vi rullade nedför Billingen efter att ha passerat Skövde. Från Skövde gick det bara utför och det var en vunderlig tavel, som låg, bokstavligen talat framför våra fötter. Bakka egendom såg tilltalande ut i oktobersolen från den sidan vi kom. Huset vi skulle bo i såg mysigt ut och det visade sig ha god standard. Det skulle visa sig att det var det enda hus, som man kunde säga detta om. Det övriga bostadsbeståndet var i ett par fall mindre dåligt och i ett par fall mycket dåligt. Trädgårdsmästarens bostad var god men det var heller ingen statarbostad.

Dagen efter vi anlänt gick far fram ett ärende och jag traskade med. Då vi gick hem mötte vi patron. Artig som far var lyfte han på hatten, men han fick en fråga rätt upp och ned: "Skall han inte arbeta?" Far svarade med samma mynt: "Det förstår han väl att jag måste få in bråten först där den skall vara. För övrigt har jag enligt lag tre dagar kvar innan jag behöver börja arbeta." Blickarna, som växlades i detta ögonkast denna sekund visade, att ett frö var sått, som i denna sekund mognade till förakt från fars sida för sin nye arbetsgivare patron Billing.

Det visade sig, att det var en fattig sprätt vi hamnat hos. En man med en patronstitel och ytpolityr men utan inre stil och inga pengar, som adlade honom. Detta var fars omdöme och det blev också mors.

För att patron skulle få ihop till ett paket Karpatos cigaretter fick det kärnas en klick smör i gårdsköket och så fick som regel jag gå ned till Konsum i Varnhem och byta till mig den åtrådda varan. Av växelpengarna jag fick tillbaka gav han mig aldrig en slant för besväret. Hans stora lidelse var hästar. En söndag var jag på väg att besöka två skolkamrater. Då kom Billing i sin Buick Cabriole på väg till Gudhem. Där fanns en depå för hästar tillhörande kavalleriet i Skövde. Orsaken till att han stannade och ville ha mig som resällskap visade sig då vi kört en bit. Vi kom till en bensinpump, som det hette på den tiden. Där stannade Billing och gav mig två kronor i småpengar. För dessa skulle jag köpa bensin. Jag vill minnas att bensinen kostade tjugio öre litern. Bensinförsäljaren, som inte såg chaufförens ansikte frågade: "Är det Billing?" När jag nickade jakande log han och skakade på huvudet.

Vi hade emellertid en trevlig söndagsaftermiddag. Det var precis som om alla skrankor mellan statargräben och patron hade glidit ned. Far tackade för att jag fått följa med. Det föll i god jord för han svarade: "Ja, den pojken kan man ta med sig vart man vill."

Efter en omogen ynglings förmåga att bedöma det täcka könet minns jag att jag tyckte att fru Billing var något alldeles extra i kvinnoväg. Hon såg aldrig så där överlägset och utmanande på oss statarbarn som godsägarbarn brukade göra i gemen. De där smått fräcka överlägsna blickarna kvitterades med en grimas när de passerat och ett — där fick du! Med känslan av att vi alltid var i underläge fick vi handskas varsamt med den sortens andliga lyftning, som en sådan hämnd skulle vara. När fru Billing kom promenerande tyckte man att hon inte bara svävade — hela hennes omgivning liksom drog efter andan. Far, som hade en elegant hattförling, när han hälsade i vanliga fall, sträckte ut armen, som om han inte ville riskera att plymen skymde blicken. Hans hälsning präglade annars de karaktärsdrag, som han uppfattade dem hos olika personer. Hälsningen utstrålade ett — "det är en satkärring" och "han där är en drummel".

Problemen var nog större för familjen Billing än de var för statarna, där svårigheterna kunde hopa sig. Det behövdes bara att ett barn blev sjukt i en statarfamilj. Om gården ej lämnade fri sjukvård för sina anställda, så kunde denna familj få sin ekonomi förstörd för lång tid.

Vid ett tillfälle var jag på väg till kontoret i ett ärende. Patron var på väg mot stallet — tydligen för att få en ridhäst sadlad och rida ut för att på så sätt avreagera sig. När han mötte mig och fick veta mitt ärende röt han till: "Det kan du lämna i köket". Då jag kom dit var den äldre husfrun och fru Billing där. Fru Billing smög sig ut med en tår i ögonvrån och ett ansiktsuttryck, som påminde om en siameskatt, som varit ute på sitt första kärleksäventyr och blivit djupt besviken.

En dag kom det en förtjusande barnjungfru till gården för att sköta om godsägarbarnen. Att barnjungfrur uppfattades av oss barn som något sorts feväsen berodde väl på, att de alltid var så fräscha i sina blå klänningar och vita förkläden.

En gång sågade jag mig ganska illa i vänster pekfinger. Eftersom mor var borta för tillfället, gick jag upp till gården och fick lagt ett första förband av barnjungfrun. Hon sände mig sedan ner till sta-

tionshuset i Varnhem till stinsens fru, som varit sjuksköterska och som ryckte in som sammarit vid komplicerade sårskador. Efter det att hon klippt såret rent från slamsor såg hon på mig och sa: "Det skulle behövas sys, men då får du åka till Skövde". Vi kom överens om, att det var billigare, om hon lade ett förband och att jag skulle vara försiktig med fingern en vecka medan såret läkte igen. Där efter skulle hon åter se på det. Vid mitt återbesök var hon nöjd med läkningen och efter tre veckor var fingern helt läkt. Då jag började leda på fingern sprack skinnet på knogen och det besväret fick jag dras med ett par år.

Det mest positiva med Varnhem var vår lärare — Gabrielsson — som var mycket musik- och sångintresserad. En flicka, som hette Aina Blad, och mig kallade han för "våra operasångare". Han ville börja lära mig spela piano för tio kronor terminen och undervisningen skulle ske på kvällarna. Den där tian var ju mest symbolisk. Han kunde lika gärna ha sagt att jag skulle få komma en gång i veckan gratis men att det fick vara en sak mellan oss. Att komma hem och be om tio kronor till pianolektioner var inte att tänka på. Hade man framfört detta vid kvällsmaten, så hade väl far satt fläskbiten i halsen och man hade varit faderlös. Mor fick heller inget veta om detta magister Gabrielssons erbjudande.

Det blev aldrig något helt med inkomsterna på Backa egendom. Vi ungdomar var helt ställda åt sidan här. Det fanns inte ens rotfrukter att tjäna pengar på när skollovet kom. Att hänvisa till egna förtjänster var därför uteslutet. Det var fortfarande hårda tider för jordbruket och arbetslösheten var hög inom alla områden. Fortfarande gällde tesen att svenska folket skulle svälta sig igenom svårigheterna. Trädgårdsmästaren, som var smålänning liksom hans fru, kände en viss frändskap med mor och far och jag fick gå till honom och rensa ogräs. Om jag fick något betalt för arbetet, blev jag aldrig upplyst om. Troligen fick jag slita knäna gratis, men "fång få lär mycket ont". Trädgårdsmästaren hade det nog svårt att få debet och kredit till att gå ihop. Nu — femtio år efter har det ingen betydelse, om jag fick betalt för mitt arbete eller ej. Vi hade det i stort sett lika knalt alla. Var och en hade det fattigt på sin nivå.

Det fanns två glada och fria trädgårdsbiträden hos trädgårdsmästaren — Rune Söderström från Gotland och Gunnar Aronsson från Småland. Rune höll på att göra trädgårdsmästaren gråhårig. På fle-

ra meters avstånd och i trädgårdsmästens åsyn kunde han kniv mot bänkfönstren för att träffa spröjsen mellan glasen. Han missade aldrig.

I början av augusti månad blev vi kallade till kyrkan för att öva med sångkören onsdagskvällar klockan nitton. Vi blev jättegglade. Nu fick vi en chans att vara ute till klockan tjugotvå. Vägen hem tog ju sin tid, då vi inte hade bråttom. När det gällde så allvarliga saker som att sjunga andliga sånger var det ingen tvekan. Min systers och jag fick gå. Annars skulle vi fortfarande vara inne klockan nitton. "Är dom inne i bingen och sover, då vet jag var dom finns", sa mor. Detta med sångkören var en förövning för att skaffa oss rutin till snarare övningar. I skolan började läraren samöva en grupp, som skulle sjunga i kyrkan på juldagsmorgonen. Vi övade på sångtimmarna i skolan och i korgången bakom altaret för att läraren skulle höra hur det lät. Minen ljusnade på honom allt mer och en dag tyckte han till för oss och sa: "Nu börjar det låta bra. Ni får komma ihåg att sjunga ut. Det är ingen, som ser er. De bara hör er. De kommer att se efter ånglarna, som sjunger, för det låter som om sången kom från alla håll och överallt ifrån. Det har aldrig tidigare sjungits i kyrkan som vi gör nu och det kommer att bli en överraskning för menigheten där ute i kyrkan." Vi fick endast en timma varje gång och därför fick vi fortsätta med sångövningarna för mor.

Det blev juldagsmorgon och vi gick till julottan hela familjen. Det var första och sista gången som alla familjemedlemmarna följdes åt till Vår Faders hus. Vi spreds ut över landet allt efter som vi kunde göra skäl för maten och en månadslön, om än aldrig så liten.

Vi sångare samlades på förutbestämd plats och gled obemärkt bakom altaret in i korgången, där de dödas boningar från en annan tidsålder gav oss känslan av allt annat än "Ett barn är fött på denna dag", som var den första sång vi skulle sjunga. "Det är en ros utsprungen av Jesse rot och stam", var den andra sången. Vi hade plockat av oss våra ytterkläder och när jag drog av mig halsduken tändes en nyfiken låga i magister Gabrielssons ögon. Det hade i ett klädpaket, som vi fått från Småland, funnits ett halsskydd av silke, som min sjöfarande morbror troligen köpt i något orientaliskt land. Det fanns ju endast äkta silke på den tiden. Detta halsskydd satt nu omkring halsen på kyrksångaren Sture. Jag såg nog ut som en korgosse i mitt halsskydd. Det var så hårt virkat att det verkade

stärkt runt halsen.

Då vi sjungit första sången kunde magistern ej motstå frestelsen längre utan gick fram och stack ner fingern bak halsen för att känna om grannlåten var en hel tröja. Hade prästen vetat vad jag tänkte på då, så hade jag nog åkt ut ur kyrkan. Det första magistern stötte på var säkerhetsnålen, som höll ihop kragen. Hade han inte kört ned fingret så mjukt och diskret, som han gjorde, kanske nålen gått upp och han fått sig ett härligt stick i fingern. Då hade jag nog skrottat högt och ånglarna hade blivit brutalt avslöjade. Han fick i varje fall ej veta, att det satt en säkerhetsnål vid varje sida av bröstet och att nålarna höll silkesmaskens produkter på plats. Det var som om mor och jag förlorat vår integritet från den dagen och magister Gabrielsson var inte samma fina person längre i mina ögon. När mor fick höra mina funderingar, skattade hon och tyckte liksom jag, att det hade inte skadat, om han fått stilla sin nyfikenhet med att han stukit sig i fingret.

Bland torparna på gården fanns en som hette Wester. Han började bli till åren och krasslig. Av en dialog mellan Wester och Billing – efter det att Wester varit hemma i tre veckor på grund av sjukdom – fick jag klart för mig att Wester varit knuten till det militära i yngre dagar. När han kom fram till gården för att göra sina dagsverken för torpet, mötte han Billing. Denne frågade honom hur det stod till och fick svaret "att det är skit med bena. Dom värker och vill bara vika sig." "De där gamla knektarna de duger inte till skrot i mörsarna en gång", genmålde Billing. "Det behövs inte heller, för det har de något, som de kallar patroner till nu för tiden", blev Westers snabba svar.

Ett torp nedanför Westers, brukades av en före detta stamantälld man och hans hustru och fyra barn. Den äldste pojken var tretton år. Fadern saknades på gården en dag och hade ej skickat bud om anledningen till gården. Påföljande dag var han också borta och då uppfattade Billing detta som nonchalans, ilsknade han till och sa till stallaren att sadla en häst. Han red sedan över ängar och genom skogen upp till torpet och steg in utan att knacka på dörren. Han varken hälsade eller frågade efter torparen, utan började med att vara ovetting.

Billing fick veta av pojken, att mamman låg mycket sjuk och att fadern var i Skövde och hämtade medicin, som läkaren ordinerat. Modern hade fött ett barn till och fått barnsängsfeber. Backa egen-

dom var något som fanns långt bort, från farrens jordiska bekymmer. Här gällde det att rädda sig bort från större problem än de som redan fanns. Ett barn till gick väl an. Även om de inte var önskade, allteftersom de kom, så fanns de där, när de en gång kommit till världen och blev i de flesta fall älskade och omhulda. Katastrofen att förlora sin kvinna, ville torparen inte uppleva, så godsägare Billing var endast en skugga i all sin uppblåsthet. Den äldste sonen i huset uppfattade honom också så. När Billing höll på att bestiga sin springare, kom ynglingen rusande med spiskroken i högsta hugg och när Billing sjönk ned i sadeln, höjde pojken armen och med spiskroken i handen röt han till: "Du ska inte komma hit och vara dum mot min sjuka mamma, för då ska du få se." Han slog till Billing med spiskroken nedanför knät – tydligen allt vad han förmådde. Billing gav upp ett rop och slungade ut en svordom. Blodet sprutade i en stråle. Billing fick fart på hästen och red till Westers fru för att få ett bandage på såret, så att blodflödet stoppade.

När torparen kom hem med medicinen och fick veta vad som hänt skrottade han och sa till grabben: "Det gjorde du bra. Det är riktigt. Slå vakt om det som är ditt, så klarar du dig alltid." Dagen efter fick pojken kallelse till kontoret på Backa. Billing ville tala med honom. Fadern förbjöd honom att gå. "Du förstår, han har en stor hund på kontoret." "Han får ha vad han vill. Jag skall gå." Fadern förstod, att han skulle bara skada pojken, om han inte fick gå och tala med Billing, när denne kallat. "Jag är inte rädd för den gresen", sa grabben på ren västgötska. "Jag skall gå med och hålla mig i bakgrunden." Fadern tog fram sin gamla armepistol och stoppade i fickan. Någon ammunition hade han inte. Då de kom fram till kontorsdörren och knackade på, öppnade Billing och skulle dra igen dörren. Då stack fadern toffeln emellan och samtidigt som han drog upp sin gamla armepistol: "Kröker du ett hår på pojken, så skjuter jag dig." "Det har jag inte tänkt, så kom in du också." När problemet var löst och Billing fått klart för sig att torparen hade all anledning att vara hemma, bjöd Billing på förfriskningar. När de skulle gå, frågade han mer på skämt: "Hade du skjutit?" "Ja, det är möjligt, om jag haft laddat." "Har du ingen ammunition?" "Jo, det har jag, men jag vågade inte ladda – ifall."

Äret var det vi kom till Backa, kom i slutet av mars månad en statare inflyttande till Backa egendom. Han kom som den fattigaste bland de fattiga. Hela familjen såg ut som den levde på gränsen till resignation och att Backa var det sista, som livet hade att erbjuda. Familjen hade fyra barn, som var i den åldern, att de hjälpligt kunde ta hand om varandra. Till denna kvartett skulle komma ytterligare ett barn, som modern väntade. Mor och far, som sett mycket av statarnas misär, uttalade sig var och en på sitt speciella sätt. Mor på sin smäländska: "Det var det ynkeligaste jag har sett." Far med: "Det kunde jag tänka mig." "Varför det?" sa mor. "Jo", sa far, "då han sökte arbete här, eller kanske det är rättare att säga, då han första gången visade sig, kom han, som om han kruspit fram ur en gammal halmstack. Han kunde ju sett till, så att han fått kläderna pressade och på det sättet fått lite smuts ur dem. Kan jag säga till dem, att de kommer hit och äter kvällsmat, så att man vet att barnen inte får illa den första natten här och att de får en känsla av att de inte är helt utlämnade?" "Det kan du göra", sa mor "och så sänder jag med modern en påse mjöl, så att hon kan baka bröd i morgon och så får hon lite vetemjöl, några ägg och ett kilo margarin till pannkakor. Staten till dem kan du väl skaka fram ganska snabbt?" "Det tar tre till fyra dagar, för Billing har inget på lager. Nils har fått hugga ett par korgar ved till dem och så har de fått ett lass torra stockar sen får de göra resten själva. Hur det är med den gamla kåken de skall bo i undrar jag. Rättorna har huserat fritt där i flera år, då den inte varit bebodd. Jag tvivlar på att det finns någon trossbotten kvar. Det är då självaste greve Mörner, att det är något lurt med hela anställningen, som nog har förmedlats på följande sätt. Bara för att bli av med familjen, så har församlingen, som de kommer ifrån, betalt tre månaders lön till Billing och så har familjen blivit skriven här i Varnhem och efter de tre månaderna är den förra församlingen fri från den kostnad, som familjen inneburit för den. Det är troligt att Billing fått för ett helt år. Det är dyrt att underhålla sådana stackare." Senare fick vi veta, att familjen levat på fattighjälp en längre tid på grund av sjukdom och arbetslöshet.

Familjens äldste son och jag kom att vara tillsammans ganska ofta. Han hade ett flammande rött hår men var mycket lugn och sympatisk. När klarbären blev mogna, plockade vi inte bara till våra familjer utan också till en torpare under Backa. Dagslönen för

detta arbete var femtio öre och ett mått at. Maten stod av stekta ägg och fläsk till smörstekst potatis och mjölk till att dricka. Jag glömmar aldrig min kamrats njutningsfulla min vid dessa måltider. "Fåfång gå — lär mycket ont", brukade min mor säga, varför jag förmodar, att min vördade fader hade förmedlat detta arbete. Torparen gnetade ihop pengar på alla möjliga sätt. Klarbären, som vi fick ihop på Billingeberget, sålde torparen utanför militärförläggningarna i Skövde på kvällarna och de dagar, då han inte gjorde dagsverken för torpet.

Då det blev höst och torparen lämnade sitt torp för en arrendegård, bjöd han sina arbetskamrater med familjer på en avskedsfest en lördagsafton.

Min rödblonda kamrat och jag hann uppleva en examen i skolan tillsammans. Hur duktiga vi var minns jag inte. Det hade väl börjat ljusna något för mig, då det lyckligtvis är så, att intelligensen utvecklas med åren, så sant man inte blivit för klumpigt vaggad i spädbarnsåldern.

På examensdagen gjorde min kamrat något fel vid svarta tavlan. Detta föranledde magister Gabrielsson att ställa följande fråga: "Hur tror du det skall gå för dig i det verkliga livet, om du gör sådana fel?" Ynglingen svarade med känsla och övertygelse: "Det skiter jag i." Magistern kom av sig vid detta lättsinniga yttrande och avstod från att kommentera hans ord. Då vi — elever och äldre — lämnade skolan, kom en dam fram till oss och med ett leende, som vittnade om humor och uppskattning av grabbens yttrande sa hon: "Det tycker jag du sa bra, för det är inte alls nödvändigt med en sådan utläggning för en struntsak. Du har alldeles rätt i, att man skall inte ta alla småsaker på fullt allvar i det verkliga livet. Det kan vara nog besvärligt ändå." Flera år senare, då jag var hemma på besök frågade min mor mig, om jag haft kontakt med min rödhåriga kamrat någon gång sedan vi skildes. Någon flyktig tanke på honom hade väl föresvävat mig att söka kontakt med honom, men man har ju så mycket annat, då man är ung. Mor berättade då, att han hade legat inkallad under kriget och att den flicka, som var hans unga livs stora förälskelse hade funnit en annan och skrivit ett avskedsbrev för all framtid. Detta tog han så hårt, att han tog sitt gevär och gick ut i skogen och sköt sig. Vi får här ytterligare ett bevis på, att livet och dess olika former är präglade av nycker och tillfälligheter.

Jakter åter bättre hållanden fortsatte och en dag kom beskedet att vi skulle flytta till en gård på andra sidan Skara — i närheten av Vara. Var hamnade man då på den tiden? Jo, i många fall blev det någon av konsul Littorins egendomar. I vårt fall blev det Karstorp med postadress Stora Hov. På Karstorp sökte de nämligen en rättare och far sökte och fick platsen. För min del fanns konfirmationen och fortsättningsskolan kvar. Efter detta låg världen öppen för mig liksom den gjort för mina två äldre systrar. Det första arbete jag fick, då vi kom till den nya gården var att rykta kor. "Ung och grön" hör man ofta yttras om personer, som inte stämmer in i mönstret. Så grön av koskit varje afton efter slutad arbetsdag som jag var, har nog få ynglingar varit under sin uppväxttid.

Det var tvåhundra femtio mjölkkor och några ungdjur, som skulle skötas med rykt. Det var en cirkelgång. Det låg ett grönt moln omkring varje ko, när den skrapades och borstades. Arbetet pågick från klockan sju till klockan arton. Då jag kom hem, stod det en balja hett vatten i hallen. I det badet fick jag krypa ner och mor borstade av den gröna beläggningen från kroppen med en panelboste. Under ladugårdskarlarnas raster fick jag se till djuren, som skulle kalva. Detta arbete var ju hur naturligt som helst. Normalt skulle det inte vara några komplikationer. En gång blev det dock betänkligt. Det hade fötts en kalv. Den fick sin plats i en kätte, som gjorts i ordning. När kalven blivit avtorkad och snuten ordentligt för att den inte skulle känna sig alltför ovälkommen, skulle kon ha en översyn också. Då låg där en kalv till. Det blev samma procedur med den också och så en titt på kon. Då var den tredje kalven på väg men då hon verkade ha besvär med den, fick jag hjälpa till. Hennes milda koögon uppfattade jag som fyllda av tacksamhet. Någon trillingfödsel bland kor, hade jag aldrig upplevt tidigare. Ladugårdsförmannen tyckte det var en fin premiär för mig som ackuschörka. Det var klart att man blivit en något viktigare person nu, när man drog pengar till huset. Far ville göra mig till en nästan fullgod dagkarl. Han tyckte att det var på tiden att min lön skulle bli två kronor om dagen.

Innan far satte mig till mandomsprevet var han vänlig nog att tala om vad det gällde. Han sa: "Du får två kronor om dagen, om du klarar av det." Och visst klarade jag av det. Det var min övertygelse och att det var far, som inkasserade pengarna och inte jag, det viss-

stå utanför kyrkomuren och slicka mossan på den. Så ock i fars fall. Han hade nog räknat med att hans sista år som rättare skulle bli hans bästa år. Far hade börjat känna sig tung i benen, men då det lindrade när han lade sig att vila på middagsrasten och lade fötterna högt och sedan inte hade något större besvär resten av dagen, tyckte han, att det inte var någon fara å färde. Då höskörden började blev hetsen för intensiv för en äldre person som far med högt blodtryck. Far skulle arbeta lika snabbt som han önskade att de yngre skulle göra. En dag var styrfarten borta och far fick erkänna att det var något fel med honom. Läkaren konstaterade en liten hjärnblödning och far fick order att hålla sig i stillhet i två veckor och sedan skulle doktorn komma på besök igen. Efter en vecka drev det vackra skördevädrat hans envishet honom att tro på att så snart man kände sig bättre var det till att kämpa för fullt igen. Nu behövde blodet cirkulera snabbt igen och blodtrycket steg. Efter ett par dagar fick ambulansen köra in far till Falköpings lasarett och därmed var hans tid som arbetande rättare slut. Omdömet av de lättjefulla blev: "Nu har han slutat plåga folk".

Den gamla kapitalistiska värdesättningen av en arbetare blommade ut i själen hos hans arbetsgivare — denna gamla dam (för att ej vara ofin), som själv talat om, att hon nog ej blev så gammal. Detta gjorde hon troligen för att trösta far med att han skulle ej behöva vänta så länge på sina tusenlappar efter henne heller. När far kom hem från sjukhuset och det skulle börja ordnas med hans bostad fanns det ej plats för honom på gården längre. Det fanns ett äldre torp, som han ville köpa och reparera själv, men det gick ej att övertala fröken Möller till att sälja det till far. De gamla insnöade kommunalgubbarna i Larv hade heller inget socialt ansvar om sina församlingsbor. Det hela slutade med att min sjuttonårige broder fick rycka in och ta en anställning på Backa gård vid Varnhem, där far arbetat tidigare. En ny ägare hade satt gården i stånd och min familj fick genom dennes bistånd möjlighet att köpa ett litet ställe så att far fick börja leka småbonde med en ko, en gris och några höns. De sociala förmåner, som far var berättigad till, vägrade Larvs kommun att utbetala.

En kommunalman i Varnhem fick kännedom om förhållandet och kallade ned min broder och fick de uppgifter han sökte. Han skrev sedan till berörda myndighet i Skaraborgs Län. Denna myndighet skrev till Larvs kommunalgubbar och upplyste dem om de-

ras skyldig

Larvs för
Linder för
han att ta
sina steg ti
av fröken i
sentimenta
blev klarlag
nämlig gäv
skrivas om.
inte hade n
far uttrycki

När fröke
upp fanns
som skötte
katen fram
något skriv
kände far
fanns de sor
ken Möller.
bitarna och

"Det är d
falska och k
utan bryta
helvete, son
med fötterna
inänniskor d
själv med ei
gjort en män

Det fanns
hus, som ho
liv inte hade
besudlad än
de hennes tj
hon gå uteft
ta för daglör
med dikesrei
med, om he
Kvinnans teg